

92MA31/37: Formelblad

Johan Thim*

11 september 2013

Kombinatorik

Om n är ett icke-negativt heltal definieras $n!$ som $n \cdot (n-1) \cdot (n-2) \cdots 1$ om $n \geq 1$ och $0! = 1$. Talet $n!$ beskriver på hur många sätt n distinkta objekt kan ordnas (antalet permutationer).

Låt k och n vara icke-negativa heltal så att $k \leq n$. Binomialkoefficienten n över k definieras som

$$\binom{n}{k} = \frac{n!}{(n-k)!k!}.$$

Att välja k element av n kan göras på följande antal sätt:

	Med återläggning	Utan återläggning
Med ordning	n^k	$\frac{n!}{(n-k)!}$
Utan ordning	$\frac{(n+k-1)!}{k!(n-1)!}$	$\frac{n!}{(n-k)!k!}$

Sannolikhetslära

Låt A och B vara händelser i ett utfallsrum Ω med sannolikhetsmått P . Följande samband gäller:

1. Komplementhändelse:

$$P(A^*) = 1 - P(A).$$

2. Unionen:

$$P(A \cup B) = P(A) + P(B) - P(A \cap B).$$

3. Händelserna A och B är oberoende om och endast om

$$P(A \cap B) = P(A)P(B).$$

4. Om $P(A) > 0$ ges den betingade sannolikheten för B (betingat på att A inträffar) av

$$P(B|A) = \frac{P(A \cap B)}{P(A)}.$$

5. Lagen om total sannolikhet (LOTS): Låt $H_1, H_2, \dots, H_n$ vara parvis disjunkta händelser ($H_i \cap H_j = \emptyset$ om $i \neq j$) så att $H_1 \cup H_2 \cup \dots \cup H_n = \Omega$. Då gäller att

$$P(A) = \sum_{i=1}^n P(A|H_i)P(H_i).$$

6. Bayes sats: med samma förutsättningar som för LOTS gäller att

$$P(H_i|A) = \frac{P(A|H_i)P(H_i)}{\sum_{k=1}^n P(A|H_k)P(H_k)}.$$

*jothi@mai.liu.se

Väntevärde och varians

För en slumpvariabel X och en funktion $g(x)$ gäller att

$$E(g(X)) = \sum_k g(k)p_X(k)$$

om X är diskret och

$$E(g(X)) = \int_{-\infty}^{\infty} g(x)f_X(x) dx$$

om X är kontinuerlig. Variansen fås genom

$$V(X) = E((X - E(X))^2) = E(X^2) - E(X)^2.$$

Den sista likheten brukar kallas Steiners sats.

Om $X_1, X_2, \dots, X_n$ är stokastiska variabler och $a_1, a_2, \dots, a_n, b$ är reella konstanter så gäller att

$$E\left(b + \sum_{k=1}^n a_k X_k\right) = b + \sum_{k=1}^n a_k E(X_k).$$

Om variablerna dessutom är oberoende så gäller att

$$V\left(b + \sum_{k=1}^n a_k X_k\right) = \sum_{k=1}^n a_k^2 V(X_k).$$

Kovariansen $C(X, Y)$ mellan två stokastiska variabler kan beräknas enligt

$$C(X, Y) = E(XY) - E(X)E(Y).$$

Vanliga fördelningar

Låt X vara en stokastisk variabel och P sannolikhetsmåttet. Fördelningsfunktionen $F(x)$ definieras som

$$F(x) = P(X \leq x) \text{ för alla } x \in \mathbb{R}.$$

Diskreta fördelningar

Sannolikhetsfunktion: $p_X(k) = P(X = k)$.

- Binomialfördelning: $X \sim \text{Bin}(n, p)$, $n \geq 0$ heltal, $0 < p < 1$,

$$p_X(k) = \binom{n}{k} p^k (1-p)^{n-k}, \quad k = 0, 1, 2, \dots, n,$$

$$E(X) = np, \quad V(X) = np(1-p).$$

- Hypergeometrisk: $X \sim \text{Hyp}(N, n, p)$, $0 < p < 1$,

$$p_X(k) = \frac{\binom{Np}{k} \binom{N(1-p)}{n-k}}{\binom{N}{n}}, \quad 0 \leq k \leq Np, \quad 0 < n-k \leq N(1-p),$$

$$E(X) = np, \quad V(X) = \frac{N-n}{N-1} np(1-p).$$

- Ffg: $X \sim \text{Ffg}(p)$, $0 < p < 1$,

$$p_X(k) = p(1-p)^{k-1}, \quad k = 1, 2, 3, \dots,$$

$$E(X) = \frac{1}{p}, \quad V(X) = \frac{1-p}{p^2}.$$

- Poisson: $X \sim \text{Po}(\mu)$, $\mu > 0$,

$$p_X(k) = \frac{\mu^k}{k!} e^{-\mu}, \quad k = 0, 1, 2, \dots,$$

$$E(X) = \mu, \quad V(X) = \mu.$$

Kontinuerliga fördelningar

Täthetsfunktionen $f_X(x)$ uppfyller:

$$P(X \leq x) = \int_{-\infty}^x f(s) ds, \quad \text{för alla } x \in \mathbb{R}.$$

- Rektangelfördelning (likformig): $X \sim R(a, b)$, där $a < b$,

$$f_X(x) = \begin{cases} \frac{1}{b-a}, & a \leq x \leq b, \\ 0, & \text{för övrigt,} \end{cases}$$

$$E(X) = \frac{a+b}{2}, \quad V(X) = \frac{(b-a)^2}{12}.$$

- Normalfördelning: $X \sim N(\mu, \sigma)$, $\mu \in \mathbb{R}$ och $\sigma > 0$,

$$f_X(x) = \frac{1}{\sigma\sqrt{2\pi}} \exp\left(-\frac{(x-\mu)^2}{2\sigma^2}\right), \quad x \in \mathbb{R},$$

$$E(X) = \mu, \quad V(X) = \sigma^2.$$

- Exponentialfördelning: $X \sim \text{Exp}(\mu)$, $\mu > 0$,

$$f_X(x) = \begin{cases} \frac{1}{\mu} \exp(-x/\mu), & x \geq 0, \\ 0, & \text{för övrigt,} \end{cases}$$

$$E(X) = \mu, \quad V(X) = \mu^2.$$

Ibland används intensiteten $\lambda = 1/\mu$ som parameter istället.

Centrala gränsvärdessatsen

Låt $X_1, X_2, X_3, \dots$ vara en följd av oberoende och likafördelade stokastiska variabler med $E(X_k) = \mu$ och $V(X_k) = \sigma^2$ för alla $k = 1, 2, 3, \dots$. Då gäller att

$$X = \sum_{k=1}^n X_k \stackrel{\text{appr.}}{\sim} N(n\mu, \sigma\sqrt{n})$$

för stora n i den meningen att

$$\lim_{n \rightarrow \infty} P\left(a < \frac{X - n\mu}{\sigma\sqrt{n}} < b\right) = \Phi(b) - \Phi(a)$$

för alla $a, b \in \mathbb{R}$. För god approximation brukar $n \geq 30$ duga.

Approximationer

$$\text{Hyp}(N, n, p) \stackrel{\text{appr.}}{\sim} \text{Bin}(n, p) \text{ om } \frac{n}{N} \leq \frac{1}{10}.$$

$$\text{Hyp}(N, n, p) \stackrel{\text{appr.}}{\sim} N\left(np, \sqrt{\frac{N-n}{N-1}np(1-p)}\right) \text{ om } \frac{N-n}{N-1}np(1-p) \geq 10.$$

$$\text{Bin}(n, p) \stackrel{\text{appr.}}{\sim} \text{Po}(np) \text{ om } n \geq 10 \text{ och } p \leq 0.1.$$

$$\text{Bin}(n, p) \stackrel{\text{appr.}}{\sim} N(np, \sqrt{np(1-p)}) \text{ om } np(1-p) \geq 10.$$

$$\text{Po}(\mu) \stackrel{\text{appr.}}{\sim} N(\mu, \sqrt{\mu}) \text{ om } \mu \geq 15.$$

Statistik

Stickprov

Vi kallar $X_1, X_2, \dots, X_n$ för ett stickprov (av storlek n) av en stokastisk variabel X om alla X_k är oberoende av varandra och har samma fördelning som X . Ibland kallar vi stickprovet för ett stickprov av fördelningen för X . Medelvärde och stickprovsvariansen,

$$\bar{X} = \frac{1}{n} \sum_{k=1}^n X_k \quad \text{och} \quad S^2 = \frac{1}{n-1} \sum_{k=1}^n (X_k - \bar{X})^2,$$

är väntevärdesriktiga och konsistenta skattningar av väntevärdet respektive variansen för fördelningen. För att skatta standardavvikelsen brukar $S = \sqrt{S^2}$ användas.

Om $X \sim N(\mu, \sigma)$ så gäller att

$$\frac{\bar{X} - \mu}{\sigma/\sqrt{n}} \sim N(0, 1) \quad \text{och} \quad \frac{\bar{X} - \mu}{S/\sqrt{n}} \sim t(n-1).$$

Normalapproximation

Om $X \sim \text{Bin}(n, p) \stackrel{\text{appr.}}{\sim} N(np, \sqrt{np(1-p)})$, så gäller med $\hat{p} = X/n$ att

$$\frac{\hat{p} - p}{\sqrt{\hat{p}(1-\hat{p})/n}} \stackrel{\text{appr.}}{\sim} N(0, 1).$$

Om $X \sim \text{Po}(\mu) \stackrel{\text{appr.}}{\sim} N(\mu, \sqrt{\mu})$, så gäller med $\hat{\mu} = X$ att

$$\frac{\hat{\mu} - \mu}{\sqrt{\hat{\mu}}} \stackrel{\text{appr.}}{\sim} N(0, 1).$$

TVå stickprov

Låt $X_1, X_2, \dots, X_n$ och $Y_1, Y_2, \dots, Y_m$ vara två av varandra oberoende stickprov från $N(\mu_X, \sigma)$ respektive $N(\mu_Y, \sigma)$ (samma σ). Om S_X^2 och S_Y^2 är de respektive stickprovsvarianserna så ges den sammanvägda skattningen av σ^2 av

$$S^2 = \frac{(n-1)S_X^2 + (m-1)S_Y^2}{(n-1) + (m-1)}.$$

Om a och b är reella tal så är

$$\frac{(a\bar{X} + b\bar{Y}) - (a\mu_X + b\mu_Y)}{\sigma\sqrt{\frac{a^2}{n} + \frac{b^2}{m}}} \sim N(0, 1) \quad \text{och} \quad \frac{(a\bar{X} + b\bar{Y}) - (a\mu_X + b\mu_Y)}{S\sqrt{\frac{a^2}{n} + \frac{b^2}{m}}} \sim t(n+m-2).$$

Enkel linjär regression

Om y_j är observationer av stokastiska variabler $Y_j = b_0 + b_1x_j + \epsilon_j$ för $j = 1, 2, \dots, n$, där $\epsilon_j \sim N(0, \sigma)$ är oberoende och (x_j, y_j) är uppmätta datapunkter, så kan de värden på b_0 och b_1 som minimerar

$$\sum_{j=1}^n (y_j - (b_0 + b_1x_j))^2$$

beräknas enligt följande:

$$b_0 = \bar{y} - b_1\bar{x} \quad \text{och} \quad b_1 = \frac{\sum_{j=1}^n x_j y_j - n\bar{x}\bar{y}}{\sum_{j=1}^n x_j^2 - n\bar{x}^2}.$$

